

هەرەشەكانى داگىركىدىنى باكۇورى سووريا؛ دامركانهوهى گورۇتىنى توركىيا

16-06-2022

نۇوسىھەكان

حوسىن عومەر

كۈرتە : لەوەتەي كۆبۈونەوهەكەي نىوان سىرگى لاقرۇف، وەزىرى دەرھەمە رۇوسىيا و مەولود چاۋوش ئۆغلۇ وەزىرى دەرھەمە توركىيا، كە لە رۆزى چوارشەممە، رىكەوتى 8 حوزەيران لە ئەنقەرە بەریوھەجىو، لېدوانە ئاڭرىنهكانى بەرپرسانى باللى توركىيا بە ئەردۇغانىشىھەو سەبارەت بە ئۆپراسىيۇنە سەربازىيەكەي توركىيا كە بىريارە لە باكۇور و رۆژئاواى سووريا دەستىپېكەت كەمبۈونەتهوھە. كاتىن بىريارى كۆبۈونەوهەكەش درا، ئەو ناوجانەش كە توركىيا لە ئۆپەراسىيۇنەكەيدا بە ئامانجى كىردىبۇون كەمبۈونەھە.

لەوەتەي كۆبۈونەوەكەي نىوان سىرگى لاقرۇف، وەزىرى دەرەوەي رووسيا و مەولود چاۋوش ئۆغلۇ وەزىرى دەرەوەي توركىا، كە لە رۆزى چوارشەممە، رىنگەوتى 8 يى حوزەيران لە ئەنقرەرە بەریوھەجۇوه، لىدوانە ئاگىرىنەكانى بەرپىسانى بالاى توركىا بە ئەردۇغانىشەوە سەبارەت بە ئۆپراسيونە سەربازىيەكەي توركىا كە بىكۈر و رۆزئاواي سووريا دەستىپېكەت كەمبوونەتەوە. كاتى بىيارى كۆبۈونەوەكەش درا، ئەو ناوجانەش كە توركىا لە ئۆپراسيونەكەيدا بە ئامانچى كەردىپەن كەمبوونەوە. چاۋشئۇغلۇ لە يەكىن كە لىدوانەكانىدا گۇتى، لە جيائى ئەوەي ئۆپراسيونەكە لە ھەممۇ ناوجە سۇنۇرۇيەكان بىكىرتى، تەنبا لە تەل رەفعەت، منج و تەل تەمر بەریوھەدەچن. دواترىش لەپىگەي لىدوانى سەرۆكى سەرۆكى تەل رەفعەت و منج كەمكرايەوە. بىڭومان ئەم ھىئوبۇونەوەي لە لىدوانەكانى توركىا و كەمكىرىدەنەوەي ناوجە ئامانچىكراوەكان لە پرۇسە سەربازىيەكەدا، پەيوونىدى بە خواست و نيازەكان توركىا و نىيە، بەلگۇ پەيوونىدى بە ھاوكىيىشە سىياسى و سەربازىيەكانەوە لە كۆنترۆللىرىنى باكۈر و سۇورىا و ھەلۋىستى ئەو ولانەوە ھەيە كە لەسەر خاکى سۇوريان.

ھەلۋىستى ئەمرىكا

ھەر لەگەل راگەيىندەنەكەي سەرۆكى توركىا بۇ ئۆپراسيونىكى سەربازى نوى لە باكۈر و سۇورىا، ئەمرىكا تەنبا لەپىگەي لىدوانەوە نىيەرانى خۆي سەبارەت بە كارىگەرەيەكانى ئەم ئۆپراسيونە لە شەپى دىرى داعش دەرنەپى، بەلگۇ بە توركىا راگەيىند كە رىنگە نادات دەست بۇ ئەو ناوجانە بىرىت كە ھىزىھەكانى ھاۋپەيمانانى تىدان. ھەرەوھەا ھەستىيارى خۆي بەرامبەر ھەر ئۆپراسيونىكى لە دىرى ناوجە ئازادكراوەكانى وەك كۆبان، عەين عىسا، منىج نىشاندا، كە لەلاين ھىزىھەكانى سۇورىيە ديموکرات و ھاۋپەيمانى نىيەدەوەلەتىيەوە ئازىدكراون. دواترىش لە رىنگەوتى 6 يى حوزەيران، شاندىكى فراوانى ئەمەرىكا سەردارنى منجى كرد و چاپىكەتنىان لەگەل ئەنجومەن سەربازى و مەدەنی ئەۋىزى كرد. رەنگە ئەمە پەيامىكى بىت بۇ پابەندبۇونىان لەو ناوجانە كە بە ئۆپراسيونى سەخت و گەران لەلاين ھىزىھە ھاۋپەشەكانەوە ئازىدكراون. نەك تەنبا ئەو ناوجانە، بەلگۇ وادىارە ئەمەرىكا رازى نىيە توركىا ھېچ ئۆپراسيونىكى سەربازى بۇ بە ئامانچىكراوەكانى ھاۋپەيمانەكانى دەستىپېكەت. ئەگەريش رىنگە بە توركىا بىدات ئۆپراسيونەكەي دەستىپېكەت، ئەو كات بە شىۋازىك دەخۇيىندرىتىوە كە سىياسەتى ئەمرىكا پابەندبۇون نىيە بە پاراستىن ھاۋپەيمانانى و ھەلۋەكانى بۇ لەناوبردىن تىرۇر لە سۇورىا.

ھەرەوھەا ھەلۋىستى توركىا لەسەر ئەندامبۇونى سويد و فىنلەند لە ناتۇ، بەرامبەر سازشىكىرىنى ئەمرىكا لە سۇورىا يان رەتكىرىدىن ئەندامىتى ئەو دوو و لاتە لە بەرامبەر سازشىكىرىنى رووسيا لە سۇورىا، كە رەنگە تىدا سەركەوتتوو نەبىت. لە دوای شەپى ئۆكراپىنا و رووسيا، بىيارى ئەندامىتى ئەو دوو و لاتە بەپىشى شوپىن و رۆپى ئەو دوو و لاتە بۇ ھاۋپەيمانىيەكە، بىيارىنىكى ئەمەرىكىيە كە بەكلىكراوەتەوە. ھەلبەت بايھى شوپىن و رۆپى توركىاش ھېچى كەمتر نىيە لە سويد و فىنلەند. رەنگە پىداگرى توركىا لەسەر بابەتى سۇورىا و ئەندامىتى سويد و فىنلەند لە ناتۇ، كاردانەوەكى ئەمەرىكى دروستىكەت كە رەنگدانەوەي لەسەر دۆخى نىوخۇنى توركىاش ھەبىت و رەنگە بگات بەوهى كارىگەر ئابۇورىشى ھەبىت.

ھەلۋىستى رووسيا

وادىارە لەكۆبۈنەوەكەي وەزىرانى دەرەوەي توركىا و رووسيا، توركىا ھېچ لەو ئومىندانەي كە لەسەر داواكارىيەكانى لە سۇورىا بە گىشتى و ئۆپراسيونە سەربازىيەكەي بە تايىبەتى ھېبىيۇن، بە دىنەھاتن. كارتى شاخى زاوىيە "جبل الزاویه" و دەوروبەرى كارتىكى بەھىزە بەدەست رووسياوا كە باس لەوە دەھەكتە كە توركىا پابەند نەبۇوە بە دەركىرىدىنى رىڭخراوە تىرۇرسىتىيەكانى ئەو ناوجەيە و پاراستىن رىنگاي نىيەدەوەلەتى نىوان حەلب و لازقىيە. ھەر ئۆپراسيونىكى سەربازى يان ئىبرانى بىت، ئەگەر رەزامەندى لەسەربىت يان بەبن رەزامەندى رووسيا ئەنجامبىرىت، وادەكتە هىزىھەكانى ئۆپۈزىسىپۇن ھەلەكەنانى بەرگىركىرىدىن لە ناوجە شاخاوپەيمانانىدا بىرىنەوە. ئەمەش مەترىسى كۆچى بەكۆمەل لە ناوجەيەكى دروستىدەكتە كە نزىكەي چوار ملىون كەس لەخۇدەگىرىت. لەو ناوجەيە زىاتر لە ھەزار و دوو سەد كەمپ ھەيە و لەوانەيە خەلگ بەرەو خاکى توركىا بىروات. ئەمەش كاردانەوەي لە ناوخۇ توركىادا دەبىت، كە ئىستا روووبەررووی مشتومەر و گۈزىيەكى توند بۇوهتەوە سەبارەت بە ئاوارەكانى سۇرېا، ھەرەوھەا بىرۇزەكەي ئەرددۇغانىش بۇ گەرەنندەوەي ئاوارەكانى سۇورىا بۇچەل دەكاتەوە.

هەبۇن و ھەولۇپىستى ئېران

تہل رہفعہت

هلهلیه کی باو ههیه که زور جار باسی لینده کریت، ئەویش ئەوهیه که گوایه شاری تەل رەفعەت و بەشیک لە لادی و گوندە کانى دەدوروبەری، لەنۇياباندا 12 گوندى ناوجەقى عەفرىنى شىراوا، لەزىز كۆنترۆلى ھىزە كوردىيە كاندایە. ئەمە بە تەواوەتى نادروستە. لەگەل راگەپىندرابۇ راشكىاۋانەكەي سەركەدالىيەتى ھىزە كانى سوورىياي دىمۇكراٰندا ناگۈنچىت کە دەلىت ھېچ ھىزېكىيان لەو ناوجانەدا نىبىه. ھېچ پىشكەتەيەكى سەربازى سەرەبەخۇرى كورد لەو ناوجەقى يەدا نىبىه. راستىيەكە ئەو چەكدارە كوردانە لە دواي داگىركەدنى عەفرىن لە لايەن تۈركىيا و گۈرۈپە ئۆپۈزىسىيۇنە كانى سەر بە تۈركىيا پاشەكىشەيان كرد، لەگەل ھىزە كۆمۈمىيە كانى سوورىيا تىكەلبۈون و ئىساتاش جلى سەربازى سوورىيا لەبەر دەكەن. ھەروەھا ناوجەكە لەرۇووی خزمەتكۈزارى و كارگىزىيەوە لەزىز كۆنترۆلى كۆمەتى سوورىيادا بەرپۇھە رايەتى شارەوانى و خزمەتكۈزارى و كارگىزىيە فەرمى سوورىيا لەو ناوجەقى يەدا كاردەكەن؛ ھىزە ئەمنىيە كانى سوورىيا لە نۇياباندا پۈلىس و ھەوالكىرى لەو ناوجەيە چالاكىيان ھەيە. ھەروەھا ھىزە كانى رووسىيا لە بىنکە كانى مىنگ و ئەلواشىا و قەشتار و چەندىن شۇينى دىكەي ئەۋى جىڭىرەن. جە لەھەش، شارى تەل رەفعەت و لادىكىانى لە سالى 2016 لە دەستى ئۆپۈزىسىيۇن سوورىيا دەرھەنزا، ئەمەش لەرىڭىاي فرۇكە جەنگىيە كانى رووسىيا و ئەنجامدرا. ھەروەھا بە بشدارىي كارىگەر ھىزە كانى سوورىيا لەسەر زەھى و ھەماھەنگى لەگەل ھىزە كانى كوردىيە كان بە تەنبا يەددەستيان نەھنەنبا وە.

رۆژئاوای فورات

سه بارهت به ناوچه‌کانی سه ر به روزگاری فورات، دوچه که ئال‌ؤزتره، ئەمەش لەبەر تواناکانی تورکیا بۇ ئەنجامدانی هېزشىئىکى سەربازى. لە لايىك لە ھەندىك شوپىن سەربازانى ھاپىيمانانى تىدایە و لەھەندى شوپىنى دىكەش ئەمرىكا رېچە بە هيچ ئۆپراسىيونىكى تورکى نادات. لەلايىك دىكەشەوە، چەند ناوچاچەكى دىكە بەشىكىن لە رىكىكەوتتەكەي 22/10/2019 كە لە نىوان رووسىيا و تورکىا لە دواي ھەولى ھېرىشكەرنە سەر ناوچەي سەرېكىانى و گۈرى سېپ كە ئەمرىكا پېشىت پاشەكىشە لېكىردىبوو. بەپىن ئەم رىكىكەوتتە رووسىيا بۇ يەكەمین جار توانى بۇونى سەربازى لە رۆژھەلاتى فورات ھەبىت. ھەروەها، حکومەتى سوورىياش توانى هيڭىز باتە ئەو ناوچانە كە پېش پاشەكىشە ئەمرىكا و ھېرىشكەكى تورکىا رېچە پىنەدرابۇو ھىزى بۇ بىنرىت. ئەستەم رووسىيا دەستبەردارى ئەم دەسکەوتتە بىت. ھەروەها رووسىيا مەترسىيى ھەيە ئەگەر بىت و ناوچەيەكى چۆبکات، لەوانەيە ئەمرىكا و ھاپىيمانانى پىرى بکەنەوە. ئەمەش دەبىتە ھۆكاريک بۇ لاوازىرىنى رۆلى رووسىيا. لەم خاللەوە دەتوانىن باس لە دووبارە ناردەنەوە ھىزەكەن ئەمرىكا بۇ ئەو ناوچانە بکەين كە لە

ئەمريكا لە كۆتاپى نيسانى سالى 2022 ھىزى بۇ ناردۇتەوە. بۇ نموونە، فرۇكەخانەي سەربازى "تەبقە" كە 50 كيلۆمەتر كە شارى رەھەوە دوورە. ھەروھا بارەگاي فيرقەي 17 كە 7 كيلۆمەتر لە رقەوە دوورە. رەنگە ئەم مەرسىييانە بۇ روسسيا دىارىن بۇيىھەن ھىزە سەربازىيەكانى و جولەكانى لە ناوجەكدا زىادكىدووھە، لەرىڭەي چۈركەندەوھى مانۋەكەنانى و ناردىنى ھىزى بۇ ناوجەكانى نزىك ھېلىڭەكانى بەركەوتىن. ھەروھا روسسيا كۆبۈونەوەكانى لەكەل ھىزەكانى سوورىيابىن دىمۆكراٽى چۈركەدەوە و ھەولى رىكەوتىنىكى لە نىوان ئەو ھىزە و حکومەتى سوورىا داوه؛ رىكەوتىنىكى كە رىڭە بىدات سوورىا ھىزى زىاتر لە ناوجەكانى ھەسىدە بىلاوەبكاتەوە، ئەممەش وەك ھەولىك بۇ رازىكىدىن تۈركىبا.

هەمموو ئەم ئالۆزیانە له میانى دانوستا ندەکانى نۇورسۇلتان (ئەستانە) دان كە ئەم رۇنى چوارشەممە 15 ي حوزەیران دەستىپېكىرد و گفتۇڭى لە سەر دەكىرىت بۇ ئەوهە و نەنەكە روونتر بىنەتەوە.

رەھەندى ئابوورى ھەرەشەكانى تۈركىا

بریاره‌کهی ائمیریکا له دوورخستنه‌وهی ناوچه‌کانی ئیداره‌ی خوسمه، له گەل هەندىك ناوچه‌ی زېر كۆنترۆل ئۆپۆزسیون له گەمارۆ ئابووریيەکان، هۆکاری نابه‌زايى توندى تورکيا بۇون. نەك تەنبا له ترسى ئەگەرى باشتربۇونى بازودۇخى ئابوورى و خزمەتگۈزارى ناوچه‌کانی ئیداره‌ی خوسمه، بەلكو بەھەۋى كارىكەرەپەرەپەن ئەم بېياره ئەمريكىيە بو بىدانى تايىەتمەندى و چاودىزىكىدىنى ئەم ناوچانە. بۇيە ھەرەشەکانى تورکيا لە دواي ئەم بېياره چىرتىبۇونەوه، ھاوكات له گەل پىشھاته نىودەولەتى و ناوچەيەکان، كە تورکيا ھەستى بەھو كە دەتوانىت بۇ بەھىزىكىدىنى خۆي لە سوورىيادا لە سەر ھەزماري رووسپياوه سودى لىپەرېگىرتى.

ههرووهها تورکيا پییوابوو له دوخىكدا دەبىت كە رەنگە هيچ ناپەزايەكى رىشەيى لەسەر پلانەكانيان بۇ ئۆپەراسىۋەتكى سەربازى نوي له سووريا لە لايەن ئەمرىكا و رووسياوه نەبېت. گومان لەھەدا نىيە كە تورکيا دەبەۋىت رىڭرى لە كارىگەرىيەكانى ئەم ئىمتىيازە ئابۇورىيەي ناوچەكانى ئىدارەت خۆسىر بىكەت. هەرووهها تورکيا ھەولەددات پشتىوانى رووسيا لەم ھەولەدا بەدەست بەھىنەت، چۈنكە رووسياش دەرى ئەم ھەلۋىستە ئەمرىكا يە بەرامبەر بە ئىدارەت خۆسىر.

باسکردنی پروژه‌کانی گهشه‌پیدان که ناچه که به هیزتر دهکن مهترسییه‌کانی روسیا و تورکیا زیادده‌کهن، به تایبه‌تی باس له ئه‌گه‌ری دووباره کارکردنوه‌وی کارکه‌ی چیمه‌نتوی لفاجر، که دهکه‌وئته باشوروی روژه‌هله‌لتی کوبانی له سره ریگای نیوده‌وله‌تی M4، که بهم دواییه لیزه‌یه‌ک پسپوپی ئمریکی سه‌ردانیکرد بُلیکوئلینه‌وه له سه‌ری. ئه و دهره‌تاهه‌ی له به‌رده‌ستی تورکیادان، رنه‌گه داوای هاواکاری له روسیا بکات بُلیکوئلینه‌وه له سه‌ری. هروه‌ها هه‌ولیک بُلیکوئلکردنی ده‌رواژه سنوورییه‌کان له لایه‌ن روسیا و هیزه‌کانی سووریا هه‌یه به تایبه‌ت ده‌رواژه‌ی سیمالکا، ئه‌ویش بُلیکوئلکردنی ده‌رواژه‌ی خنکاندنی ئیداره‌ی خُوسه‌ر له‌پرووی ئابه‌ویسیه‌هه‌یه.

کوہتاوی